

De Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* G.B. Sowerby I, 1832 heeft nu ook de kustzone bereikt

Francis Kerckhof

Op zaterdag 30 maart 2019 snuisterde ik rond op een oud industrieterrein in de Oostendse achterhaven ter hoogte van het Zwaaidok. Op een betonnen plateau, achter een lege fabrieksloods, zag ik meteen tientallen gebroken exemplaren liggen van de Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* en ook van de Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea*. Ze waren duidelijk recent, maar niet echt vers meer, mogelijk lagen ze daar toch al enkele weken.

Dat kan alleen maar het werk van meeuwen zijn, dacht ik onmiddellijk. Die hebben de gewoonte om grotere schelpdieren zoals mossels op te pikken en die van een grote hoogte te laten vallen om ze te breken zodat ze de inhoud kunnen oppeuzelen. Het dok is een plaats waar meeuwen zich schoonmaken en er zijn ook nesten en kolonies van Zilver en Kleine Mantelmeeuwen in de onmiddellijke omgeving.

Niettegenstaande ik daar dikwijls in de buurt ben, had ik ze nooit bezig gezien dus wanneer ze dat dan precies gedaan hadden, weet ik niet en het moet ook in een beperkte tijd plaatsgevonden hebben. De schelpen konden niet van ver afkomstig zijn, want ze zijn nogal zwaar en onhandig dus kwamen ze waarschijnlijk uit het dok zelf. Het waterpeil van het dok moet in elk geval op een bepaald moment laag genoeg gestaan hebben opdat de meeuwen de schelpdieren, die ondiep in de bodem ingegraven leven, konden bereiken. Ik herinnerde me inderdaad dat er enkele maanden geleden gewerkt moest worden aan de sluisen. Voor deze waarneming had ik daar nooit enig spoor van schelpen gezien en daarna ook niet meer en het peil van het dok stond ook niet meer erg laag.

Of er inderdaad *Rangia*'s in het dok leven is tamelijk lastig om na te gaan. De oevers van het dok en van het ermee verbonden Houtdok zijn ofwel steil of erg schuin zodat je de bodem niet kunt bereiken, en zien al helemaal niet. Er is een plaats waar de oever minder steil is en de bodem toegankelijk. Op 10 april heb ik daar wat rondgescharreld en met een speciaal net gevist en inderdaad een paar levende *Rangia*'s aangetroffen. Waarschijnlijk moet er in het dok een populatie leven.

Nieuwpoort

Maar dat is niet de enige waarneming van *Rangia* in de kustzone. Ongeveer in dezelfde periode vertelde Aäron Fabrice me dat hij fragmenten van Brakwaterstrandschelpen aangetroffen had op een verhard jaagpad naast de IJzer te Nieuwpoort. Daar ben ik op zaterdag 6 april zelf een kijkje gaan nemen en inderdaad op een stukje geasfalteerde dijk

– het fietspad - lagen her en der gebroken exemplaren. Een hengelaar vertelde me dat het waterpeil ook hier wel eens lager gestaan had en zo was het mogelijk dat meeuwen de *Rangia*'s konden vinden. Ik heb ook daar vanaf de oever gedregd maar geen levende exemplaren aangetroffen en ook eerder, tijdens de SWG excursie op 9 september waarbij we ook visten in het sediment van de waterlopen in de buurt (Verhaeghe, 2018) vonden we geen *Rangia*'s.

De *Rangia*'s in Oostende (enkele tientallen opgeraapt) maten tussen de 2.5 en 5 cm, de meeste maten zowat rond de 4 cm en waren mogelijk 2 à 3 jaar oud, 1 grote klep mat 6 cm en die was mogelijk al 4 jaar of meer. De Nieuwpoortse *Rangia*'s (ongeveer een tiental exemplaren) maten tussen de 3.5 en 5 cm (mogelijk 2 à 3 jaar oud).

Foto: Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* gevonden te Oostende (foto: Francis Kerckhof)

Het was te verwachten dat *Rangia* zich, na zijn vestiging in Aanwerpen, verder zou uitbreiden over andere waterlopen in Noordwest-Europa, en dat gebeurde ook. Vermoedelijk moet *Rangia* al een paar jaar eerder de kustzone bereikt hebben. Alleen is het doorgaans lastig om zijn aanwezigheid in een waterloop op te merken. Daarom kan de soort na zijn vestiging ergens, dikwijls een hele tijd onder de radar blijven, zoals in het Antwerpse havengebied, waar de soort voor het eerst in Europa aangetroffen werd

(Verween et al., 2006). Daar bleek ze uiteindelijk al jaren voordien te leven eer ze uiteindelijk werd opgemerkt (Kerckhof et al., 2007). Vermoedelijk heeft de Brakwaterstrandschelp ondertussen al veel meer geschikte (iets brakke) waterlopen gekoloniseerd.

Om haar aanwezigheid te kunnen vaststellen kunnen andere middelen nuttig zijn, en dan komen de meeuwen “ter hulp”. Dat was trouwens ook het geval in Frankrijk, in het Canal de Caen (Kerckhof et al., 2018).

SUMMARY

Rangia cuneata continues its spreading and colonisation of suitable waterbodies in north western Europe. Its presence is now reported from the coastal zone of Belgium: the river IJzer in Nieuwpoort and in a dock of the harbour of Oostende (Houtdok), both waterbodies are slightly brackish.

The presence of the species has been ascertained in March and April 2019 at first because on the sites in Nieuwpoort and Oostende many fragments - presumably prey of gulls - were discovered, laying on certain firm sections of the banks of these watercourses. During a period of very low water levels, gulls must have been able to capture animals buried in the bottom of the channels, then dropping them from a certain height so that the shells break and they can consume the contents. Dredging in Oostende revealed indeed the presence of live specimens in the Houtdok.

LITERATUURLIJST

- KERCKHOF, F.; DEVLEESCHOUWER, M.; HAMERS, N. (2018). De Amerikaanse brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata* (G. B. Sowerby, 1832) aangetroffen in Frankrijk. De Strandvlo 37, 141-145
- KERCKHOF, F.; HAELTERS, J.; GOLLASCH, S. (2007). Alien species in the marine and brackish ecosystem: the situation in Belgian waters. Aquatic Invasions 2(3): 243-257
- VERHAEGHE, F. (2018). Verslag van de brakwaterexcursie van 9 september 2018 rond de Ganzepoot in Nieuwpoort. De Strandvlo 38(3): 92-97
- VERWEEN, A.; KERCKHOF, F.; VINCX, M.; DEGRAER, S. (2006). First European record of the invasive brackish water clam *Rangia cuneata* (G.B. Sowerby I, 1831) (Mollusca: Bivalvia). Aquatic Invasions 1(4): 198-203.